

FRONTISSA

Publicació digital de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

[Editorials](#) [En paper](#) [Contacte](#)

[Inici](#) / [Opinions](#)

Homenatjar i dignificar les víctimes del politicidi feixista a la fossa de Vinaròs, Baix Maestrat

Dimarts, 2 de juny de 2026 - 16:43h

Narcís Tena Sales

En els temps que corren, en què «negras tormentas agitan los aires», són fonamentals el saber, la raó i el coneixement i reconeixement del passat més tràgic que ha conegut la història del nostre país

El passat 12 d'abril de 2026 en el cementiri de Vinaròs (Baix Maestrat, Castelló), a peu de fossa, se'm va convidar a fer un parlament —el qual bona part reproduïsc a continuació— en l'acte en memòria i homenatge a les més de setanta víctimes que allí reposen tristament amagades, però mai oblidades. Un acte humil i senzill, però amb una càrrega simbòlica i d'humanitat i llibertat aclamadora, impulsat per la societat civil i les forces polítiques antifeixistes i deutors d'aquells que pagaren amb la seua vida la lluita per la llibertat, la democràcia i la raó.

36 encara mira amb prepotència el 2026. Enguany fa 90 anys que es va ensorrar l'experiència democràtica més avançada d'Europa en aquell convuls primer terç del

segle XX. Però hi ha gent que encara celebra el 1936; nosaltres el recordem, no l'oblidem, mai l'hem oblidat, és impossible oblidar aquella data fatídica que condemnà el país a l'ostracisme de les nits, a allò que mai ningú es pensava que arribaria. Com anota l'erudit filòsof Reyes Mate, «el deber de la memoria es tomar al acontecimiento impensable como lo que da que pensar». Hem de repensar els fets que el coneixement, allò que produeix el raonament, mai s'imaginà que arribassen tan lluny. L'antídot és la memòria, el deure de la memòria. El deure contra el perill de la deshumanització que, de tràgic record i actualitat, s'està produït en el nostre món de l'avançat i modern segle XXI.

Imatge del memorial en homenatge a les víctimes de la dictadura de la fossa comuna de Vinaròs amb els rams de flors i reconeixements el dia 12 d'abril de 2026

En els temps que corren, en què «negras tormentas agitan los aires», són fonamentals saber, la raó i el coneixement i reconeixement del passat més tràgic que ha conegut la història del nostre país. Saber per reflexionar i reflexionar per saber, per saber millor

sense mentides i discursos tavernaris. Amb documentació i rigor hem demostrat, els historiadors, i seguim demostrant de forma palpable, factible i indiscutible, com el franquisme fou una violència directa contra la llibertat, la democràcia plena. Avui estem en un espai de tragèdia, certament, en un lloc de desesperació, d'abisme, de final de la vida, però també de principi. Estem homenatjant, 90 anys després de l'inici d'aquella negra foscor, tots aquells que van eternitzar-se. Aquell silenci de la dictadura, aquella tristesa dels orfes, de les vídues, dels estimats, ara s'ha convertit en un crit al deure moral dels nets i besnets i generacions següents de les víctimes de la barbàrie que amb ímpetu clamem la reparació d'unes víctimes que els seus botxins s'encarregaren d'assassinar i exterminar, però no tenien en compte que eliminar-les provocà la perpetuïtat del seu record i de la seua memòria generació rere generació. Sols per la pregunta d'on està o qui va ser. Eixe dubte vital que acompanyava la família. Som hereus d'eixe dol mai tancat. Si és angoixant i desconsolat veure com a un avantpassat teu li van segar la vida i el van llançar a una fossa per deshumanitzar-lo, més desesperant és no saber a ple segle XXI on reposen les restes del familiar desaparegut. No molt lluny, al poble veí, Benicarló, al seu cementiri, el 4 de juny de 1938 es va assassinar un jove mariner benicarlando, Joaquín Chau Sorlí, i una dona.

DRET A LA MEMÒRIA. UN ESPAI INCERT.

Diverses fotografies del cementiri de Benicarló. Indret incert on es suposa que reposen les restes de Vicenta-Rosa Ferreres Soriano, afusellada el 4 de juny de 1938

Una dona afusellada per sentència militar al País Valencià, a la província de Castelló, i l'única del Baix Maestrat va ser Vicenta-Rosa Ferreres Soriano *la Ferrera*, benicarlanda

de 46 anys, casada i amb fills; va ser assassinada pensant-se que amb això esborraven i acabaven amb la seua memòria i dignitat. Al contrari, el seu desgraciat assassinat l'ha convertit en un símbol i un record permanent que encara parlen d'ella.

Malauradament, les seues restes no s'han localitzat, no se sap exactament on es troben, és pràcticament impossible saber la ubicació exacta d'on està soterrada per falta de documents i testimonis d'aquell temps, i fins i tot s'ha arribat a dir que la van assassinar i llançar al barranc del costat del cementiri de Benicarló. No ho sabem. Sí que sabem que les seves filles van estar presents quan l'afusellaven, quan la van matar, quan la sang va rajar; els seus fills hi estaven, la més major tenia 12 anys i la més menuda 10. Soles, perquè el pare i els germans majors van fugir i la mare la van assassinar, van quedar desamparades; l'últim record, l'assassinat. Traumatitzades. Actualment, la família pensa i s'imagina que les seues restes es troben dins de les quatre parets del cementiri de Benicarló, però no sabem on. No localitzarem les seues restes, però retornem el seu record i la seua memòria.

Si avui se la recorda, se la recordarà sempre. Per la memòria d'aquelles dones que amb la imposició de la dictadura es van veure sotmeses a la submissió patriarcal, misògina i totalment antifeminista del discurs de gènere franquista. Per aquelles que durant la República es van significar més o menys i després van ser les *roges*, cal tenir memòria. Per les afusellades, les rapades, les silenciades, les empresonades, les heroïnes de la postguerra i la dictadura. Una dictadura que en el si d'ella mateixa fou una violència contra la feminitat. Reconeixement més que digne a les lluitadores que amb moltes dificultats van tirar famílies endavant. Per elles i el seu combat, honor i memòria. En eixe temps de postguerra fer desaparèixer una persona, condemnar-la a l'oblit, i al silenci, a l'amagatall, provocà una angoixa tortuosa. Era un robatori de l'ésser estimat. Una sostracció d'un mateix. Tot allò que has cregut desapareix i s'ensorra. De forma impotent i rabiosa et sostrauen el que més vols, el que més creus i el que més has estimat.

Des de juliol de 1936 fins a 1975 totes aquelles persones, vídues, vidus, orfes..., familiars que havien perdut algun familiar afusellat o en l'estada en alguna presó a mans dels colpistes, no podien plorar, ni portar dol, ni mostrar cap mena de sentiment pels seus. Érem els rojos, els vençuts, els infames, els delinqüents... El franquisme s'encarregà d'asfixiar psicològicament parlant, encara que també biològicament, les famílies perquè el silenci i la por es convertiren en una quotidianitat imposada.

La memòria ens fa sentir partícips de l'amor i el record per gent que no hem conegut, que no hem tractat, que sols sabem d'ells per referències familiars, que coneixem per fotos o quadres o de vegades ni això, que sols sabem d'ells per descripcions. O ni això, sols sabem que a l'avi, a l'àvia, al tiet, al pare, els van fer desaparèixer. Per què? Qui eren? Com es deien? Aquelles persones que conviuen amb la por del silenci, amb la imposició del dol, ara ja no estan entre nosaltres, però ells foren qui ens feren hereus amb una pena interior. De vegades no per saber-ne o parlar-ne. Sols pels silencis, per

algunes frases curtes, per algunes fotos que un no sabia de qui eren... Vull recordar un testimoni que em va colpir quan el vaig entrevistar: Severino López (EPD); al seu pare, Tomàs López Esteban, de Sant Jordi, el van afusellar a Castelló el 21 d'agost de 1940. Amb més de 80 anys, quan vam acabar de xerrar, em diu: «Narcís, en 80 anys eres l'única persona que m'ha preguntat per mon pare.» Silenci.

Estem aquí per ells, per les famílies silenciades, truncades. Per les nostres famílies, pels nostres avantpassats, que per la globalitat que va presentar la repressió la van patir durament; fills, filles, pares, mares, nebots, germans petits o grans a qui la ràfega del criminal extermini colpista va llevar el seu familiar.

És el nostre dret, dels demòcrates, fills, nets o besnets dels que van lluitar per la llibertat, de desfer eixa teranyina amb la raó, la veritat, la justícia, la reparació i la memòria real i rigorosa del que foren Franco i els seus sequaços: colpistes i criminals de guerra indignes per al passat, el present i el futur de la història del nostre país. Estem en un espai de memòria, d'emoció, de simbolisme evident, i pot semblar paradoxal; però, com diu el ja difunt historiador Pierre Nora, són espais com «corazones vivos» de la memòria. Este espai, des de 1938 i els primers anys de la postguerra, fou una zona pròpiament dictatorial, del poder de la dictadura i utilitzat pels seus còmplices. Seguint Francisco Ferrándiz, podem parlar del fet que les fosses en el sentit ple de la definició eren «vertederos políticos emocionales y simbólicos, artefactos progresivamente averiados de la maquinaria del terror franquista que han pasado a convertirse en lugares de memoria de una gran complejidad y visibilidad», en *corazones vivos*.

Aquí repensem el que és impensable, homenatge vora setanta vides arrasades per la criminal dictadura. Assassinats a fusell, a garrot vil; morts per la misèria de les presons de postguerra. Ocultats. Estem aquí a peu de fossa, mantenint viva la memòria dels que lluitaren contra el feixisme; estem aquí amb el cor viu per aquells que defensaren els seus ideals fins a l'últim sospir. Recordem les víctimes a banda i banda del Sénia i més enllà de les serres dels Ports amb Vinaròs com a epicentre de mort i d'aniquilació dels vencedors feixistes.

El poble no oblida, el poble lluita; recordem ara i recordarem sempre els nostres oblidats. Una part política que participa en la nostra democràcia no condemna el feixisme. És una antítesi. No es pot ser demòcrata si no s'és antifeixista. Nosaltres ho som.

Honor, llibertat, lluita i memòria pels nostres millors, sempre!

ENLLAÇOS I RECURSOS D'INTERÈS

Acte en record de les víctimes de la fossa comuna a Vinaròs (12 d'abril de 2026).

Canal 56, televisió comarcal: <https://canal56.com/2026/04/acte-en-record-de-les-victimes-de-la-fossa-comuna-a-vinaros-12-04-2026/>.

LA, Joan (2025). «El símbol de la venjança feixista a Benicarló. A Vicenta-Rosa

Ferreres, l'única dona afusellada pel franquisme al Baix Maestrat, van fer-li pagar pel seu marit i fills», «Coneixes el personatge?» (25), «Cultura», *Diari La Veu del País Valencià*, 11 de gener. En accés lliure en línia a:

<https://www.diarilaveu.cat/cultura/el-simbol-de-la-venjanca-feixista-a-benicarlo-570988/>.

ESCUADERO ALDAY, Rafael (coord.) (2011). *Diccionario de la memoria histórica. Conceptos contra el Olvido*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

TENA SALES, Narcís (2024). «Por ser familia de ellos la mataron: Vicenta-Rosa Ferreres Soriano, la primera fusilada de la provincia de Castelló». *Revista Historia Autónoma*, 25, 545-567. **<https://doi.org/10.15366/rha2024.25.023>.**

EDITORIAL

Dos cinquantas que s'encadenen

Bastida

Publicació semestral de la Federació d'Institut d'Estudis del País Valencià. Una eina per a la cultura, la història i el patrimoni local i comarcal. Opinió, notícies, informació i difusió dels centres d'estudis, de les biblioteques, dels arxius i museus locals i comarcals.

Contactes i xarxes:

722 345 740 / federaciodecos@gmail.com
Twitter: @inst_estudis_PV
Facebook: <https://www.facebook.com/fedinesPV>
www.fedinespv.cat / www.fedinespv.org

Amb la col·laboració de:

Últimes notícies

La Figueres de Montserrat Vayreda

Una passejada per la Ribera del Xúquer dels segles XVI-XIX

Perpinyà. 1930

Joaquim Puigvert i Pastells, el fotògraf participant

Un segle d'història: Gaziell i Sant Feliu de Guíxols

FRONTISSA

Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Desembre 2025 - núm. 50

COL·LECCIÓ

Dos cinquantas que s'encadenen

El número que teniu a les mans és el que fa 50 de *Frontissa*, el semestral de la Coordinadora, en la seva edició en paper. 50 números, des del gener de 1975, ja comencen a ser una trajectòria significativa i és la pena que la recordem, així com tots aquells que l'han feta possible: Albert Balcells, Ferrer i Josep Capdevila, Ernest Querol i Francesc Vias. Sembrava un primer casell de relació, el dels pioners, al qual s'afegí el cap de pes Lluís Plana, i de seguida, el 2021, Joan Costadón (que ho deixa el mateix any), Ignasi Casades, Carles Riba, Miquel Pàmies i Josep Santesteban. I el 2026 s'hi sumà M. Carme Jiménez des de l'IRMG, mentre ho deixaven Eudice i Riba. El 2010 hi arribà M. Teresa Borràs i jo mateix, i el 2018 ho feia Josep M. Corbell. El 2017 lamentàvem la mort de Lluís Plana i el 2021 incorporàvem Josep Alameda, Jaume Bosch, Jaume Mascau, Oriol Fort, Miquel Pastor i es crea —es recrea— la figura de coordinador (J. Santesteban). A la fi de 2024 deixem el consell Alameda i Fort i s'hi afegeix Andreu Gineja, de la Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià.

Frontissa ha après el llenguatge del nostre col·lectiu, la múltiples i capaç activitat, amb una visió territorial i temàtica molt àmplia i completa, i també dels equipaments patrimonials amb qui col·laborem, de les relacions amb les universitats, de les trobades, jornades i congressos, de la vida institucional (Coordinadora, IRMG) i dels vincles amb les administracions o dels grans

projectes col·lectius (Plaer d'història local, la Jornada anual Recerca i els seus premis, Diccionari de dipòsits de la Memòria, les exposicions, Pòdies abandonats, etc.). Recorregut amb les seves pàgines (que treballa a la xarxa) és un exercici, però resolt, de memòria, de reconeixement a la feina feta i d'estímul a fer-ne més.

Simultàniament, vivim aquest 2025 els 50 anys de la 8ª del dictador Franco i de l'entrada, trepidant i ambivalent, en el període democràtic. El grup de recerca de la ciutat de Barcelona, amb l'Español i l'acompanyament de la Coordinadora i de l'IRMG, i en col·laboració amb l'Oficina Municipal de Barcelona i amb el suport de la Diputació de Barcelona i de la Generalitat, han dissenyat «Barcelona: construcció democràtica i moviment veïnals, un cicle de conferències i tallers redonats entre l'1 d'octubre i el 27 de novembre de 2025, que es va obrir al Saló de Uruguai de la Casa de la Ciutat amb una conferència de l'historiador Marc Andreu i l'assistència de més de 200 persones —i que ha reconegut tots els districtes i baris de la ciutat. Tercerament: obertura del període i anàlisi crítica. Memòria i llegítim estada. Sessions que s'han enregistrat i que quedaran a l'Oficina Municipal. Després: una associació i treball conjunt que doni fruits i animeu a la continuïtat.

Marcu FERRER GENEJA
COORDINADOR DE LA CEPC
VICEPRESIDENT SECON DE L'IRMG

El número 1 de *Frontissa* es va publicar el desembre de 1975. El cap de 50 anys s'ha arribat al número 50.

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
CEPC

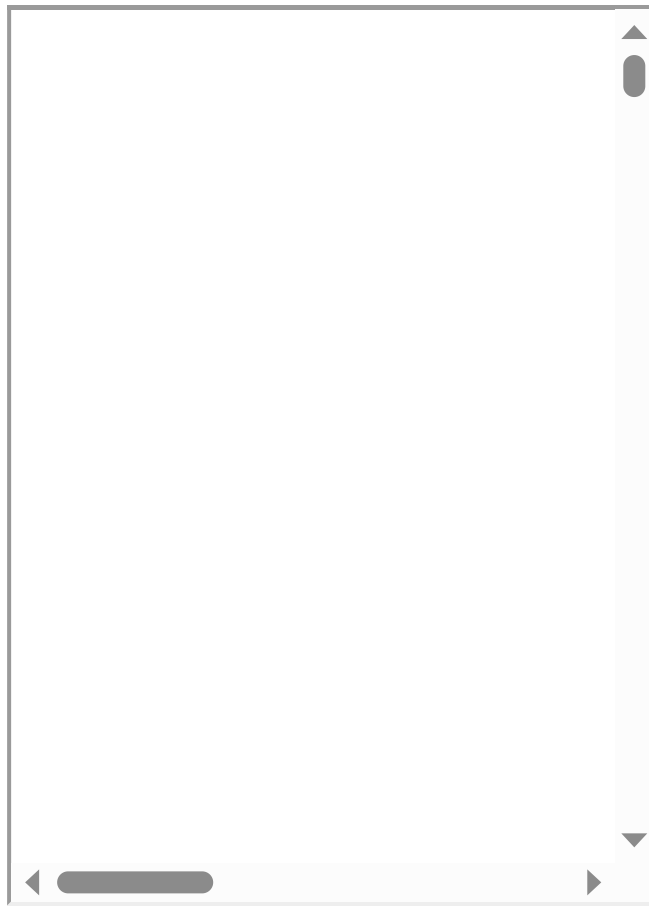
SUMARI

editorial	
Dos cinquantas que s'encadenen	pàg. 2
des de la universitat	
A propòsit dels 50 anys de la mort de Franco	pàg. 2
una imatge, una història	
El 85 de Saló del just de War	pàg. 3
conferències, tallers i debat	
Acció de l'Español de Barcelona	
Segona: trenta-tres anys de recerca, patrimoni i cultura	pàg. 4-5
CEPC	
Saló de la 7ª Jornada sobre història local "Història ambiental i comunitat local". Barcelona: construcció democràtica i moviment veïnals. Cicle de conferències i tallers redonats als baris de la ciutat de Barcelona.	
El Comissió de Joves Investigadors en estadi (JRI) "Un espai de diàleg"	
Adreça de nous centres d'estudi	pàg. 6-7
trajèctria d'estudi català	
La Societat Catalana de Geografia	pàg. 8
Institut d'Estudis de Geografia	
El col·lectiu dels centres d'estudi i la seva participació en iniciatives compartides	pàg. 9-10
Terminologia	
Conversa a Miquel Pastor	pàg. 11-13
La Premsa	
Imatge visual de la memòria històrica de Terrassa	pàg. 14-15
Tarifa	
Oficina Municipal de Barri: un servei públic amb objectiu de conservar i difondre el patrimoni documental	pàg. 16-17
el món	
El factor agrícola i rural de la Catalunya del Nord ja té memòria	pàg. 18-19
inscrites i noves	pàg. 20-21

4 de març de 2026

DESCARREGA'T EL PDF

HEMEROTECA

Segueix-nos

Suscripció al butlletí

Adreça electrònica

ALTA

He llegit i accepto el tractament de dades

Amb el suport de:

ISSN: 2938-5032

[Qui som](#) [Contacte](#) [Avís legal](#) [Política de privacitat](#) [Política de privacitat de xarxes socials](#) [Política de cookies](#)

